

RÁMCOVÁ SMĚRNICE O VODÁCH V POVODÍ LABE

Dosažení environmentálních cílů

Jak vyplývá z hodnocení, většina útvarů povrchových vod v mezinárodní oblasti povodí Labe nedosáhla v roce 2015 dobrého stavu. Pro tyto útvary byly v aktualizovaném plánu uplatněny výjimky, většinou prodloužení lhůt, z toho nejvíce do roku 2027, a v menší míře také méně přísné environmentální cíle (tab. 3). U podzemních vod je bilance příznivější, a to především u kvantitativního stavu (tab. 4).

Do konce roku 2021 se očekává zvýšení počtu útvarů povrchových a podzemních vod, které dosáhnou environmentální cíle, pouze v řádu jednotek procent (tab. 3 a 4). To je dáno z velké části tím, že pozitivní vliv realizace opatření se projeví až po delším časovém období. K tomu ještě přistupuje princip „one out – all out“ Rámcové směrnice o vodách: veškeré složky, které vstupují do hodnocení celkového stavu, musí vykazovat dobrý stav. U podzemních vod jsou dlouhé doby zdržení (často přesahující 50 let) a pomalé nebo zcela chybějící procesy odbourávání znečišťujících látek důvodem k tomu, že navzdory snížení vnosu látek dochází pouze k pomalému zlepšování kvality podzemních vod.

Tab. 3: Podíl počtu útvarů povrchových vod s dosažením cílů a výjimkami pro ekologický a chemický stav na celkovém počtu útvarů povrchových vod

Mezinárodní oblast povodí Labe – podíl počtu útvarů povrchových vod		Ekologický stav / potenciál	Chemický stav
Dosažení environmentálních cílů	v roce 2015	9 %	12 %
	v roce 2021	14 %	13 %
Uplatnění výjimek v plánu 2015*	prodloužení lhůt	90 %	87 %
	méně přísné environmentální cíle	3 %	3 %

Tab. 4: Podíl počtu útvarů podzemních vod s dosažením cílů a výjimkami pro kvantitativní a chemický stav na celkovém počtu útvarů podzemních vod

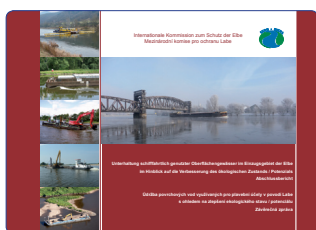
Mezinárodní oblast povodí Labe – podíl počtu útvarů podzemních vod		Kvantitativní stav	Chemický stav
Dosažení environmentálních cílů	v roce 2015	89 %	46 %
	v roce 2021	95 %	49 %
Uplatnění výjimek v plánu 2015*	prodloužení lhůt	4 %	51 %
	méně přísné environmentální cíle	2 %	15 %

* V jednom vodním útvaru mohou být uplatněny oba uvedené typy výjimek.

Výsledky prací MKOL v letech 2010 až 2015 využité při aktualizaci plánu povodí

S ohledem na problémy identifikované v plánu povodí 2009 byly v rámci MKOL v prvním plánovacím období provedeny práce, jejichž výsledky byly zohledněny při aktualizaci plánu povodí:

- Doporučení pro údržbu povrchových vod využívaných pro plavební účely ke zlepšení hydromorfologických podmínek (publikace v roce 2013), obsahující obecná doporučení, konkrétní návrhy a příklady již dokončených nebo právě realizovaných opatření údržby.
- Návrhy správné praxe pro management sedimentů v povodí Labe – Koncepte MKOL pro nakládání se sedimenty (publikace v roce 2014) včetně doporučených postupů k aspektům hydromorfologie, kvality (obsah znečišťujících látek) a plavby. Kromě toho bylo k publikaci (viz str. 3) vydáno osmistránkové shrnutí.
- Doporučení k tématu managementu množství vod pro přípravu na třetí plánovací období, především s ohledem na hydrologické sucha a nedostatek vody (kap. 5.1 plánu povodí).

Zapojení veřejnosti a konzultace

Návrh aktualizace plánu povodí byl od prosince 2014 do června 2015 zveřejněn na internetových stránkách MKOL k připomínkám. Na podporu tohoto připomínkového procesu uspořádala MKOL v dubnu 2015 v Ústí nad Labem Mezinárodní labské fórum, kde byl návrh představen a diskutován.

Foto: Lenka Běhounek, MKOL
Účastníci Mezinárodního labského fóra v dubnu 2015 v Ústí nad Labem

K návrhu plánu došlo celkem 14 připomínek s množstvím dílčích požadavků, které vedly v některých případech k úpravě plánu. Vyhodnocení připomínek veřejnosti s přehledem o jejich případném zohlednění v plánu bylo zveřejněno 10. března 2016 na internetových stránkách MKOL.

Náklad: 500 výtisků v českém jazyce
1000 výtisků v německém jazyce
Tisk: Harzdruckerei Wernigerode
Max-Planck-Straße 12/14
38855 Wernigerode
Redakční uzávěrka: 31. března 2016

Vydala
Mezinárodní komise pro ochranu Labe (MKOL)
Internationale Kommission zum Schutz der Elbe (IKSE)
Postfach 1647/1648 tel.: +49 (0)391 400 03-0
39006 Magdeburg fax: +49 (0)391 400 03-11
Fürstenwallstraße 20 e-mail: sekretariat@ikse-mkol.org
39104 Magdeburg internet: www.ikse-mkol.org

RÁMCOVÁ SMĚRNICE O VODÁCH V POVODÍ LABE

Dne 17. prosince 2015 zveřejnila Mezinárodní komise pro ochranu Labe (MKOL) aktualizovaný Mezinárodní plán oblasti povodí Labe (část A) na období 2016 – 2021. Aktualizace plánu byla připravována v posledních dvou letech prvního šestiletého plánovacího období Rámcové směrnice o vodách. Opírá se především o souběžně prováděné aktualizace národních plánů povodí (části B).

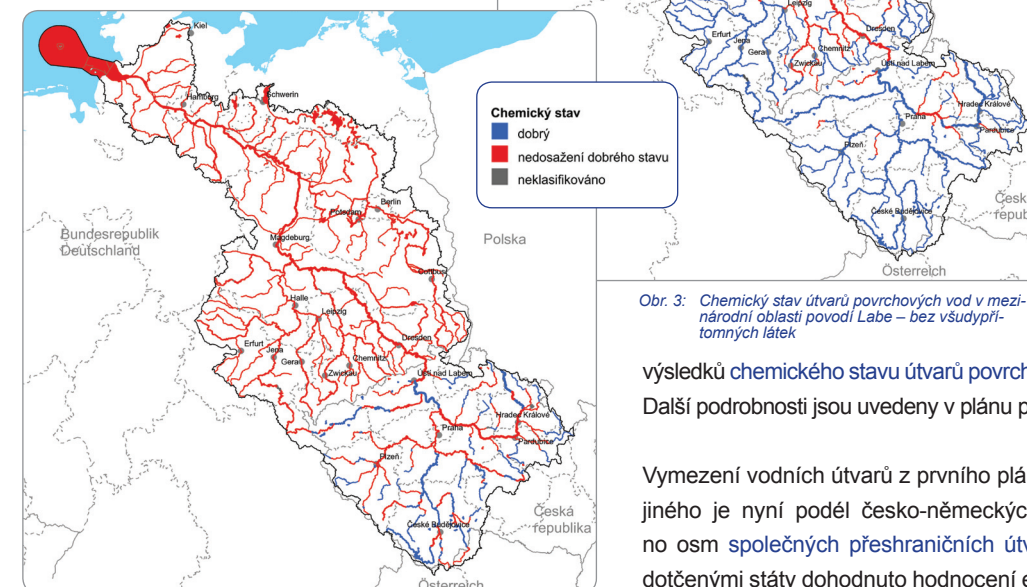

Povodí Labe je intenzivně využíváno. Hlavní typy vlivů v útvarech povrchových vod představují plošné zdroje (42 %), regulace odtoku a / nebo morfologické úpravy (35 %), bodové zdroje (20 %), odběry vody (1 %) a ostatní vlivy (2 %). Obdobná situace je i u útvarů podzemních vod, které vykazují významné zatížení z plošných a bodových zdrojů a v menší míře i v důsledku odběrů podzemní vody.

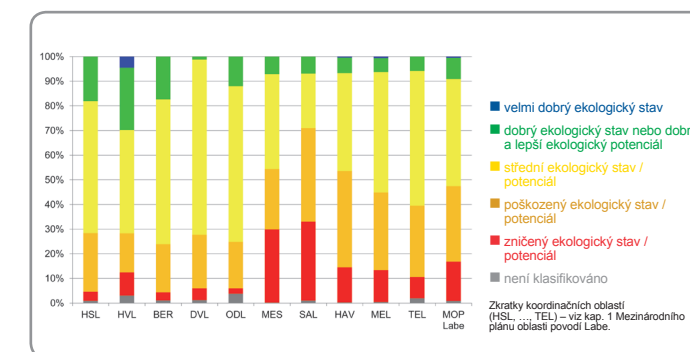
Dopady lidské činnosti se odrážejí ve výsledcích hodnocení stavu vod. Na obr. 1 je znázorněna klasifikace ekologického stavu / potenciálu útvarů povrchových vod za jednotlivé koordinační oblasti a za celou mezinárodní oblast povodí Labe. Hodnocení se přitom opírá o podstatně širší a kvalitnější datovou základnu, než to bylo možné pro první plánovací období.

V souhrnu lze pro mezinárodní oblast povodí Labe konstatovat, že v roce 2015 většina útvarů povrchových vod ještě nedosáhla dobrého ekologického stavu / ekologického potenciálu, a to:

- 91 % vodních útvarů, které byly hodnoceny jako řeky,
- 77 % vodních útvarů, které byly hodnoceny jako jezera,

Obr. 2: Chemický stav útvarů povrchových vod v mezinárodní oblasti povodí Labe

Obr. 1: Podíl útvarů povrchových vod podle klasifikace ekologického stavu / potenciálu za jednotlivé koordinační oblasti a za celou mezinárodní oblast povodí Labe

■ 5 z 6 vodních útvarů brakických a pobřežních vod. (U útvaru pobřežních vod „Küstenmeer Elbe“ nemusí být ekologický stav hodnocen, jelikož tento vodní útvar leží již za hranicí základní linie pobřežního moře plus jedné námořní míle, a proto je zde třeba sledovat jen chemické ukazatele.)

Porovnání hodnocení ekologického stavu v aktualizovaném plánu 2015 s původním plánem 2009 má z odborného hlediska smysl jen s určitým omezením. Změny ve výsledcích hodnocení jsou podmíněny hlavně změnami v požadavcích na dobrý stav vodních útvarů, metodickými změnami hodnocení nebo je lze přičítat kolísání hodnot biologických složek kvality.

Většina útvarů povrchových vod v mezinárodní oblasti povodí Labe nedosahuje dobrého chemického stavu. Všechny výsledky sledování rtuti v biotě potvrzují překročení normy environmentální kvality. Na rozdíl od ČR byly v Německu tyto výsledky přeneseny na všechny vodní útvary, proto žádný německý útvar povrchových vod nedosahuje dobrého chemického stavu (obr. 2).

U všudypřítomných látek, které jsou perzistentní, bioakumulativní a toxické, jako např. rtuť, dochází často k překračování norem environmentální kvality. Proto nelze ve znázornění na obr. 2 rozlišit výsledky na úrovni vodních útvarů pro ostatní relevantní látky. Z tohoto důvodu bylo provedeno samostatné znázornění výsledků chemického stavu útvarů povrchových vod bez všudypřítomných látek (obr. 3). Další podrobnosti jsou uvedeny v plánu povodí.

Vymezení vodních útvarů z prvního plánovacího období bylo aktualizováno. Kromě jiného je nyní podél česko-německých státních hranic v povodí Labe vymezeno osm společných přeshraničních útvarů povrchových vod, pro které bylo mezi dotčenými státy dohodnuto hodnocení ekologického a chemického stavu / ekologického potenciálu.

TĚŽIŠTĚM AKTUALIZOVANÉHO PLÁNU NA MEZINÁRODNÍ ÚROVNI (ČÁST A) jsou níže uvedené významné nadregionální problémy nakládání s vodami, pro které byly stanoveny nadregionální environmentální cíle:

Zlepšení struktury a průchodnosti vodních toků

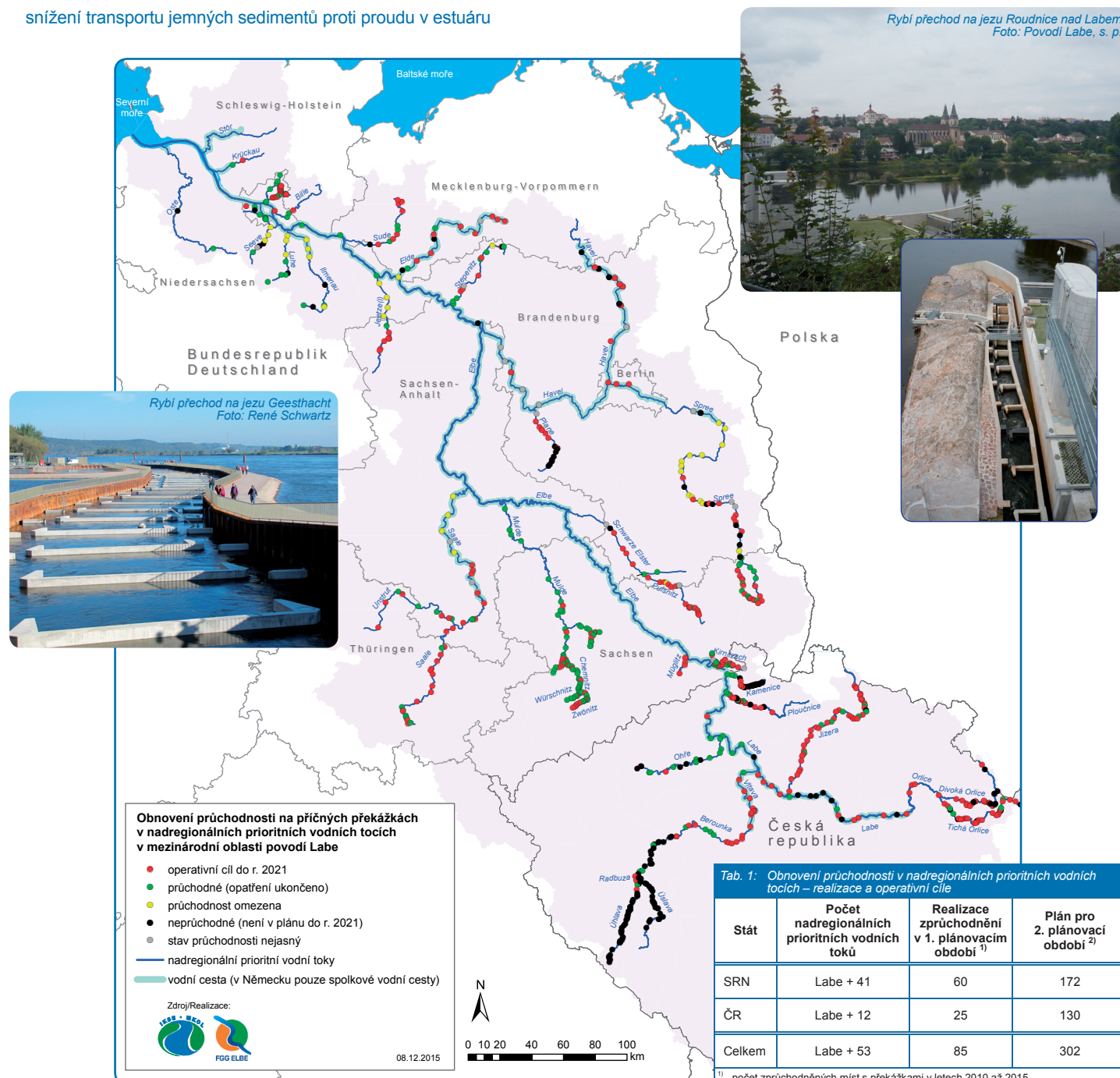
K dosažení dobrého ekologického stavu vodních útvarů přispívá pokud možno přirozená a lidskou činností neovlivněná morfologie vodních toků, které jsou v převážné míře prostupné pro vodní organismy. Přitom je třeba brát v úvahu průchodnost vodních toků po i proti proudu. Tyto podmínky se na většině vodních útvarů v mezinárodní oblasti povodí Labe prozatím nepodařilo splnit.

Nadregionální environmentální cíle ke zlepšení struktury vodních toků:

- obnova přiměřených stanovišť pro vodní organismy, postranní návaznost vodního toku na údolní nivu
- doporučení podle publikací MKOL 2013, 2014 (viz str. 4)
- optimalizovaná a koordinovaná činnost v rámci údržby k dosažení pokud možno vyváženého režimu sedimentů ve slapovém úseku Labe a hydromorfologicky účinná hydrotechnická opatření ke snížení transportu jemných sedimentů proti proudu v estuáru

Nadregionální environmentální cíle ke zlepšení průchodnosti vodních toků:

- Výběr nadregionálních prioritních vodních toků byl v aktualizovaném plánu mírně upraven: na Labi a 53 dalších vodních tocích v jeho povodí se usiluje o obnovení průchodnosti pro tažné ryby na všech významných příčných překážkách (viz. tab. 1 a obr. 4 – na fotografiích jsou příklady příčných překážek zprůchodněných v 1. plánovacím období).

Tab. 1: Obnovení průchodnosti v nadregionálních prioritních vodních tocích – realizace a operativní cíle

Stát	Počet nadregionálních prioritních vodních toků	Realizace zprůchodnění v 1. plánovacím období ¹⁾	Plán pro 2. plánovací období ²⁾
SRN	Labe + 41	60	172
ČR	Labe + 12	25	130
Celkem	Labe + 53	85	302

¹⁾ počet zprůchodněných míst s překážkami v letech 2010 až 2015
²⁾ počet dalších míst s překážkami, které mají být zprůchodněny v letech 2016 až 2021

Obr. 4: Cíle průchodnosti vodních toků v mezinárodní oblasti povodí Labe

Snížení významného látkového zatížení živinami a znečišťujícími látkami

Vnosy živin a znečišťujících látek se projevují nejen ve vnitrozemských povrchových vodách a v podzemních vodách, ale negativně ovlivňují i stav brakických, pobřežních a mořských vod. Snížení zatížení ekosystému Severního moře příliš vysokými vnosy živin a znečišťujících látek je nadregionálním environmentálním cílem, kterého se dá dosáhnout jen realizací opatření v celém povodí.

Živiny

Vnosy dusíku a fosforu v povodí Labe vedou ke zvýšenému růstu řas a rozvoji vodního květu sinic především v oblasti Středního Labe a v hydromorfologicky silně ovlivněném slapovém úseku Labe s hloubkami pro námořní loď. Pod hamburským přístavem pak přispívají dále k nedostatku kyslíku, který negativně ovlivňuje i další složky kvality pro klasifikaci ekologického stavu. V pobřežních vodách vedou vnosy živin ke známým eutrofizačním jevům a ohrožují dosažení environmentálních cílů. Cílové průměrné roční koncentrace dusíku a fosforu z hlediska ekologie moří v bilančních profilech Hřensko / Schmilka a Seemannshöft na Labi jsou uvedeny v tab. 2.

Opatření pro druhé plánovací období (2016 – 2021) ke snížení zátěže vod celkovým dusíkem:

- zajištění snížení odtoku dusíku ze zemědělských ploch převážně ve formě dusičnanů (např. omezení hnojení na nevhodných pozemcích a při určitých klimatických podmínkách, jako je zamrzlá či podmáčená půda; nastavení limitů aplikace dusíku na hektar orné půdy; zatravnění orné půdy)
- snížení vnosů přes podzemní vody a drenáže
- pěstování mezplodin, mulčování, retenční opatření a doplňkové snížení salda dusíku

Opatření pro druhé plánovací období (2016 – 2021) ke snížení zátěže vod celkovým fosforem:

- zvyšování účinnosti při odstraňování fosforu na čistírnách odpadních vod

Tab. 2: Nadregionální cíle a potřebné kroky ke snížení vnosu živin v mezinárodní oblasti povodí Labe	N _{celk.} [mg/l]	P _{celk.} [mg/l]
Údaje pro česko-německý hraniční profil Hřensko / Schmilka		
Průměrná roční koncentrace za období 2009 – 2012	4,09	0,117
Cílová koncentrace z hlediska ekologie moří (roční průměr)	3,2	0,1
Roční průměrná koncentrace očekávaná do roku 2021 na základě českého programu opatření	3,74	0,110
Potřeba dalších kroků do roku 2027	0,54	0,010
Údaje pro bilanční profil Seemannshöft na přechodu mezi limnickým a mořským úsekem		
Průměrná roční koncentrace za období 2009 – 2012	3,4	0,16
Cílová koncentrace z hlediska ekologie moří (roční průměr)	2,8	0,1
Roční průměrná koncentrace očekávaná do roku 2021 na základě českého a německého programu opatření	3,0	0,146
Potřeba dalších kroků do roku 2027	0,2	0,046

- zlepšení nakládání s odpadními vodami během srážko-odtokových událostí (retence dešťových odtoků)
- omezení obsahu fosforu v detergentech užívaných v myčkách nádobí (vhodná implementace evropské legislativy – Nařízení (EU) Evropského parlamentu a Rady č. 259/2012)

Dosažení nadregionálních cílů pro celkový dusík a celkový fosfor v bilančních profilech na Labi je reálné až ve třetím plánovacím období, tedy do roku 2027. Dosažitelnost těchto dlouhodobých cílů bude při přípravě třetího plánovacího období dále prověřována. Ve třetím plánovacím období by měla být přijata další opatření zejména u bodových a plošných zdrojů znečištění a k posílení retence živin v povodí.

Znečišťující látky

Znečišťující látky v povrchových vodách mohou mít toxické účinky na živočichy a vegetaci již ve stopových koncentracích, zprostředkovaně pak mohou mít negativní vliv i na lidské zdraví prostřednictvím různých způsobů využití, jako je např. získávání pitné vody, konzumace ryb a využívání údolních niv pro zemědělské účely. Řada látek také ohrožuje dosažení cílů ochrany moří. Přenos znečišťujících látek z celého povodí Labe vede k výraznému omezení při nakládání se sedimenty, zejména ve slapovém úseku Labe.

Příčinou pro znečištění vod těžkými kovy, pesticidy a organickými látkami je především uložení znečišťujících látek, pocházejících z dřívějších vnosů (staré ekologické zátěže), a kontaminované sedimenty.

V souvislosti s „Konceptí MKOL pro nakládání se sedimenty“ (viz též str. 4) byla proto provedena obsáhlá analýza charakteristik, hodnocení a analýza rizik sedimentů z hlediska kvality. Koncepte obsahuje doporučené postupy ke snížení vnosu znečišťujících látek. Nejvyšší prioritu mají řešení u zdroje / odstranění příčin, nebo, pokud vlastní zdroj již neexistuje, jako je tomu v případě historických zátěží, řešení v blízkosti zdroje.

Na základě přírodních podmínek a z důvodů technické proveditelnosti nelze některé požadavky na snížení obsahu znečišťujících látek v povodí Labe v plném rozsahu splnit ani do roku 2021. Možnost dosahování cílů do roku 2027 bude dále prověřována.